

מקום בקשת המחילה בתהליך התשובה ובוידוי במשנת הרמב"ם

כ"ו אלול, התשפ"ב

1 רמב"ם הל' תשובה א:א

כל מצות שבתורה בין עשה בין לא תעשה אם עבר אדם על אחת מהן בין בזדון בין בשגגה כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתודות לפני האל ברוך הוא שנאמר איש או אשה כי יעשו וגו' והתודו את חטאתם אשר עשו זה וידוי דברים, וידוי זה מצות עשה, כיצד מתודין אומר אנא השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך ועשיתי כד וכך והרי נחמתי ובושתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה, וזהו עיקרו של וידוי, וכל המרבה להתודות ומאריך בענין זה הרי זה משובח, וכן בעלי חטאות ואשמות בעת שמביאין קרבנותיהן על שגגתן או על זדונן אין מתכפר להן בקרבנם עד שיעשו תשובה, ויתודו וידוי דברים שנאמר והתודה אשר חטא עליה, וכן כל מחוייבי מיתות בית דין ומחוייבי מלקות אין מתכפר להן במיתתן או בלקייתן עד שיעשו תשובה ויתודו, וכן החובל בחבירו והמזיק ממונו אף על פי ששילם לו מה שהוא חייב לו אינו מתכפר עד שיתודה וישוב מלעשות כזה לעולם שנאמר מכל חטאות האדם.

2 חובות הלבבות, שער התשובה

פרק ד' – אבל גדרי התשובה הם ארבעה: הראשון, החרטה על מה שקדם לו מן העונות, והשני, שיעזבם ויסור מהם, והשלישי, שיתודה בהם ויבקש המחילה עליהם...
פרק ה' – אבל תנאי גדרי התשובה רבים מאד כו' ותנאי העזיבה גם כן חמשה כו' והרביעי, שיתחנן אל האלהים ויעטף אליו תמיד לכפר עונותיו ולמחל לו ולקבל תשובתו, כמ"ש: חטאתי אודיעך ועוני לא כסיתי וגו', ואמר: על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא...

3 שערי תשובה, שער א'

העיקר הארבעה עשר

מ הוידוי. שנאמר (ויקרא ה, ה): והתודה אשר חטא עליה, ויש עליו להזכיר עונותיו ועונות אבותיו, כי היה נענש עליהם באחזו מעשי אבותיו בידו. וכן כתוב (שם כו, מ): והתודו את עונם ואת עון אבותם.
העיקר החמשה עשר
מא התפלה. **יתפלל אל השם ויבקש רחמים לכפר את כל עונותיו**, שנאמר (הושע יד, ג): קחו עמכם דברים ושובו אל ה' אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו. קחו עמכם דברים - זה ענין הוידוי. אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב - זה ענין התפלה... ובעת התשובה יתכפרו העונות ותתעורר זכות המצוה ויאיר נרה, אחרי אשר לא הגיה אורו לפני התשובה...

4 שערי תשובה, שער א'

ב ודע, כי החוטא כאשר יתאחר לשוב מחטאתו יכבד עליו מאד ענשו בכל יום, כי הוא יודע כי יצא הקצף עליו ויש לו מנוס לנוס שמה, והמנוס הוא התשובה, והוא עומד במרדו והנו ברעתו, ובידו לצאת מתוך ההפכה, ולא יגור מפני האף והחמה, על כן רעתו רבה. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה על הענין הזה (קהלת רבה ז, לב): משל לכת של לסטים שחבשם המלך בבית האסורים, וחתרו מחתרת, פרצו ויעבורו ונשאר אחד מהם. בא שר בית הסוהר וראה מחתרת חתורה והאיש ההוא עודנו עצור, ויך אותו במטהו. אמר לו: קשה יום! הלא המחותרת חתורה לפניך ואיך לא מהרת המלט על נפשך?

5 גמ' ירושלמי חגיגה ב:א

...א"ל דייך מאיר עד כאן תחום שבת א"ל מן הן את ידע א"ל מן טלפי דסוסיי דהוינא מני והולך אלפיים אמה א"ל וכל הדא חכמתא אית בידך ולית את חזר בך א"ל לית אנא יכיל א"ל למה א"ל שפעם אחת הייתי עובר לפני בית קודש הקדשים רכוב על סוסי ביה"כ שחל להיות בשבת ושמעתי בת קול יצאה מבית קודש הקדשים ואומרת שובו בניס חוץ מאלישע בן אבויה שידע כחי ומרד בי... חלה אלישע אתון ואמרון לר"מ הא רבך באיש אזל בעי מבקרתיא ואשכחיה באיש א"ל לית את חזר בך א"ל ואין חזרין מתקבלין א"ל ולא כן כתיב [תהילים צ ג] **תשב אנוש עד זכא** עד דיכדוכה של נפש מקבלין באותה שעה בכה אלישע ונפטר ומת והיה ר"מ שמח בלבו ואומר דומה **שמתוך תשובה נפטר**.

מקום בקשת המחילה בתהליך התשובה ובוידוי במשנת הרמב"ם

כ"ו אלול, התשפ"ב

רמב"ם תשובה ז:א

6

הואיל ורשות כל אדם נתונה לו כמו שבארנו ישתדל אדם לעשות תשובה ולהתודות בפניו מחטאיו ולנעור כפיו מחטאיו כדי שימות והוא בעל תשובה ויזכה לחיי העולם הבא.

רמב"ם תשובה ז:ו

7

כל אלו הדברים וכיוצא בהן אף על פי שמעכבין את התשובה אין מונעין אותה אלא אם עשה אדם תשובה מהן הרי זה בעל תשובה ויש לו חלק לעולם הבא.

שערי תשובה, שער ד'

8

א כדרך שיש לגוף חלי ומדוה - כן יש לנפש. ומדוה הנפש וחליה - מדותיה הרעות וחטאיה, **ובשוב רשע מדרכו הרעה - ירפא השם יתברך חלי הנפש החוטאת**, כמו שנאמר (תהלים מא, ה): "ה' חנני רפאה נפשי כי חטאתי לך", ונאמר (ישעיה ו, י): "**ושב ורפא לו**".

רמב"ם תשובה ו:ג

9

ואפשר שיחטא אדם חטא גדול או חטאים רבים עד ... שמונעין ממנו התשובה ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו כדי שימות ויאבד בחטאו שיעשה, **הוא שהקב"ה אמר על ידי ישעיהו השמן לב העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע פן יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יבין ושב ורפא לו**, וכן הוא אומר ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים ובזוים דבריו ומתעתעים בבניאיו עד עלות חמת ה' בעמו עד לאין מרפא, כלומר חטאו ברצונם והרבו לפשוע עד שנתחייבו למנוע מהן התשובה שהיא המרפא...

שערי תשובה, שער ד'

10

יז ועל זה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (יומא פו, א): כי על כריתות ומיתות בית דין תשובה ויום הכיפורים תולים ויסורים ממרקים, יש שאלה: והלא כתוב (ויקרא טז, ל): "מכל חטאתכם לפני ה' תטהרו!" והתשובה בזה, כי מה שנאמר "לפני ה' תטהרו" מצות עשה על התשובה, שנחפש דרכינו ונחקורה ונשובה אל ה' ביום הכפורים. ואף על פי שנתחייבנו על זה בכל עת - החיוב נוסף ביום הכפורים, והטהרה אשר בידינו היא התשובה ותיקון המעשים, אבל מה שכתוב (שם): "כי ביום הזה יכפר עליהם לטהר אתכם" - שהוא אמור על הטהרה, שהשם יתברך מטהר אותנו מן העון ומכפר עלינו כפרה שלמה ביום הכפורים בלא יסורים, זה נאמר על מצות לא תעשה, אבל על כריתות ומיתות בית דין תשובה ויום הכפורים תולים ויסורים ממרקים.

עבודת המלך (הל' תשובה פ"א)

11

והנה רבנו יונה... אמנם מדברי רבנו לא משמע כן דהא כתב לקמן בפ"ב ה"ז יוה"כ הוא זמן תשובה לכל וכו' לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה ועיי' מ"ש בזה לקמן הרי דלא חשב מצות תשובה ביוה"כ למצות עשה... אמנם לרבנו כנראה קושיא מעיקרא ליתא דהרי בזמן שיש שעיר באמת מכפר על הכל וביה הרי איירי קרא... אבל עיקר הכתוב בזמן דאיכא שעיר ואז הלא באמת יוה"כ מכפר על הכל ומתקיים שפיר מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו לשיטת רבנו.

ספר המצוות להרמב"ם, מ"ע ע"ג

12

והמצוה הע"ג היא שצונו להתודות על החטאים והעונות שחטאנו לפני האל יתעלה ולאמר אותם עם התשובה. וזה הוא הוידוי. וכונתו שיאמר אנה השם חטאתי עויתי פשעתי ועשיתי כך וכך. ויאריך המאמר ויבקש המחילה בזה הענין לפי צחות לשונו. ודע שאפילו החטאים שחייבים עליהם אלו המינים מן הקרבנות הנזכרים (מ' סח - עב) שאמר יתעלה שמי שהקריבם נתכפר לו הנה לא יספיק לו עם הקרבנות בלתי הוידוי. והוא אמרו ית' (נשא ה) דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם למעול מעל ביי"י ואשמה הנפש ההיא והתודו את חטאתם אשר עשו...

רמב"ם תשובה א:א

13

...חייב להתודות לפני האל ברוך הוא שנאמר איש או אשה כי יעשו וגו' והתודו את חטאתם אשר עשו זה וידוי דברים, וידוי זה מצות עשה, כיצד מתודין אומר אנה השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך ועשיתי כך וכך והרי נחמתי ובושתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה, וזהו עיקרו של וידוי, וכל המרבה להתודות ומאריך בענין זה הרי זה משובח...